

קהל עדת ישורון

ירושלים

שעור מוריני הרב יהודה גנס, שלח תשס"ח:

א] הפרשת חלה מביאה ברכה

מצינו שבזכות מצות הפרשת חלה שורה הברכה בבית, וכמפורש בפסוק (יחזקאל מ"ד, ל') "ראשית עריסותיכם וכו' להניח ברכה אל ביתך", ומאידך ביטול המצוה ח"ו גורם לקללה, וכמפורש במשנה (אבות פ"ה מ"י) "ושלא ליטול את החלה – רעב של כליה בא". ואולי ניתן לבאר מעט בטעם הדבר, דהנה מצוה חלה היא שיש כביכול שותפות לחלק גבוה בעיסה, וכדמצינו במשנה (חלה פ"ב מ"ג) שדעת ר"ע שאף מי שאינו יכול לעשות עיסתו אלא בטומאה, יעשנה בטומאה ולא יעשנה קב קב, כדי שיהיה בעיסתו חלק לשם, (ואם יעשנו קב קב לא תתחייב בחלה ולא יהיה חלק לשם). והנה מצינו שאף הנוטל פרוטה מאיוב היה מתברך (פסחים קיב.), ועל אחת כמה וכמה המשתף שם גבוה במעשיו, וכמו כן מצינו שהחושש לעין הרע בנכסיו יכתוב בהם ספר תורה כדי שיהיה שותפות דמצוה בנכסיו (ע' עירובין סד.), ואולי זהו גם הטעם בברכה התלויה במצות חלה.

ב] דין חלה בקוגל

האם אטריות חייבות בחלה:

איתא במסכת חלה (פ"א מ"ה): חלה שתחילתה עיסה וסופה סופגנין חייבת בחלה, ע"כ. ונחלקו הראשונים בביאור המשנה, דעת ר"ת שכל שהעיסה היתה עבה, אף אם עשאה על מנת לבשלה ולטגנה נתחייבה בחלה, ושאר הראשונים פירשו שדוקא אם לש עיסה על מנת לאפותה ונמלך לבשלה חייבת בחלה, אבל כל שעשאה על מנת לבשלה כיון שאינה נאפת אין שם לחם עליה ופטורה מן החלה.

והנה ר"ת חידש ב' חידושים: א) דחייב חלה נקבע לפי שעת הגלגול, ואף אם אח"כ לא עשה מהעיסה לחם כלל, כל שהיתה בלילתה עבה (שהיא עיסה שהדרך לעשות לחם ממנה) התחייבה בחלה, ולא אכפת לן מדעתו כלל, ולכן אם עשה מהעיסה אטריות וכדו' שאין עליהם צורת פת (שודאי שאין ברכתם המוציא אף בקובע סעודה עליהם), מ"מ חייבים בחלה. ב) שעיסה עבה, אף שלא נאפתה כלל אלא נתבשלה או טיגנה, מ"מ כל שנראית פת הרי היא כפת אף לענין ברכת המוציא וקיום מצות אכילת מצה. (ע' בכל זה בתוס' ברכות ל"ז, ובתלמודי רבינו יונה שם, ובתוס' פסחים ל"ז, ובפירוש הר"ש והרא"ש חלה פ"א מ"ה, ובהלכות חלה להרא"ש, ובטור ושו"ע או"ח קס"ח וכו').

והנה, אף שמעיקר הדק נקטינן דלא כר"ת, מ"מ כתבו הפוסקים שראוי לחוש לשיטתו, וכמו שכתב הרא"ש (שם) דרבו המהר"ם מרוטנבורג כשהיה עושה עיסה על מנת לבשלה, היה אופה ממנה מעט כדי להתחייב בחלה לכו"ע, ועשה כן משום שחשש לשיטת ר"ת, וכך לא היה אוכלה אלא בתוך הסעודה וכו', עי"ש. ולכן נהגו בועדות הכשרות להפריש חלה מהעיסות העומדות לאטריות.

האם לקוגל יש תוריתא דנהמא:

והנה לשאר הראשונים יש לדון האם לאחר שעשה מהאטריות קוגל שוב התחייבו בחלה, וכמו כן יש לדון בקובע סעודתו על קוגל אי חייב בהמוציא ובברכת המזון. ולכאורה הנידון תלוי האם קוגל נחשב כדבר שיש לו תוריתא דנהמא או לא, (דהלא יש לו קרימת פנים מבחוץ כפת, ומאידך הלא ניכר שאין זה אלא אטריות דבוקות זו בזו), דאם יש לו תוריתא דנהמא הוי פת וחייב בחלה והקובע עליו סעודתו חייב בהמוציא וכו', ואם אין לו

קהל עדת ישורון ירושלים

תוריתא דנהמא הוי כמעשה קדירה ופטור מן החלה וברכתו בורא מיני מזונות אף בקבע עליו סעודתו.

ונחלקו בדבר פוסקי זמננו, שדעת הגרש"ז אוירבאך (כמובא בשמו בספר ברכת הנהנין) דהוי כמעשה קדירה בעלמא, וכן כתב בספר אור לציון (ב, י"ב ו'), וכן הבנתי מדברי הגר"ח קנייבסקי שזו היתה דעת אביו בעל הקה"י, ומאידך מדברי שו"ת מנחת יצחק (ח"ח סימן ק"ח) נראה דהיה פשיטא ליה דחשיב כפת, וכן נקט הגרי"ש אלישיב שליט"א בספר קובץ תשובות.

האם יש אפיה אחר בישול:

ואמנם גם לסוברים דלקוגל יש תוריתא דנהמא, לכאורה הדבר תלוי אי יש אפיה אחר בישול (שנחלקו בו הראשונים, ע' או"ח סימן שי"ח, ואכ"מ), דלסוברים דאין אפיה אחר בישול כיון שהאטריות היו תבשיל, לאחר בישולם שוב לא יחול עליהם שם פת (ומה שנאפו מתחילה כשנעשו לאטריות, לכאורה אינו נוגע לעניינו כיון שאז לא היו ראויות לאכילה, גם הלא אז ודאי לא היה עליהם צורת פת).

וגם מצינו ששיטת הרמב"ן (ע"ז עד:) שעיסה שהתבשלה באופן שהיתה ראויה לאכילה שוב לא יחול עליה שם פת באפייתה. ועי"ש שמבואר שם דגם אם נסבור דחשיב אפיה לענין מלאכת שבת וכדו', מ"מ שם פת לא יחול עליה, ונחלק שם עם התוס', ואכ"מ". אולם להלכה כתב החזו"א (או"ח כ"ו ט') שעיסה שהתבשלה ושוב אפאה התחייבה בחלה.

האם הועילה ההפרשה שנעשתה לעיסה:

והנה גם אם ננקוט שיש לקוגל צורת פת ושישנה אפיה אחר בישול, יש לדון האם הועילה ההפרשה שנעשתה לעיסה של האטריות לפטורה כעת מחיוב חלה, או שמכיון שאז עמדו האטריות ברובם לאכילה בתור תבשיל, הרי זו הפרשה שנעשתה בפטור (לרוב הראשונים), שלא תועיל לפטור את חיוב החלה שחל לאחר אפיית הקוגל.

והנה בקובץ תשובות שם נקט שלא הועילה ההפרשה הראשונה, והעושה קוגל כשיעור חלה חייב להפריש שוב, אולם במנחת יצחק שם הקשה על זה דממה דמצינו שהמהר"ם מרוטנבורג כשהיה עושה עיסה על מנת לבשלה היה אופה ממנה מעט כדי להתחייב בחלה (מדרכבנן, שמא ימלך ויאפנה כולה), הרי דהועילה ההפרשה הראשונה אף שאז עמדה העיסה לבישול. (ולכאורה הדבר מוכרח גם בלא מעשה דמהר"ם, מעצם גזירת חז"ל דבאופה מעט חייב להפריש חלה שמא ימלך - שהפרשתו מועילה, וכמבואר בר"ש וברא"ש פ"ק דחלה).

ובטעם הדבר שמועילה הפרשתו אף שעמדה העיסה אז לבישול, כתב במנחת יצחק שם דבכה"ג איגלאי מילתא למפרע שעמדה מראש לאפיה, וקצת צ"ע דלכאורה הדבר דומה לדין ברירה, ואין ברירה מדאורייתא.

ושמא אפשר לבאר באופן אחר, דמצינו דשיבולים אף שעדיין אין בהם חובת תרומות ומעשרות קודם המירוח, מ"מ כל שהופרשו מהם תרומות ומעשרות חלה ההפרשה, ושמא אף עיסה שאינה עומדת ללחם ואינה חייבת בחלה, מועילה בה הפרשת חלה, וצ"ע בזה.

העולה מכל הנ"ל בדין הקוגל:

לענין הקובע סעודה עליו נחלקו פוסקי זמננו, שדעת הגרש"ז אוירבאך והגר"צ אבא שאול זצ"ל שדינו כמעשה קדירה שברכתו בורא מיני מזונות בכל גוונא. (ואומרים מפי השמועה, שבירושלים נהגו לתת קוגל בקידושים בשב"ק בבוקר כדי שלא יקבעו סעודה ויתחייבו בברכת המזון). ומאידך דעת המנחת יצחק, ולהבדיל בין החיים לחיים הגרי"ש אלישיב שליט"א, שדינו כפת קיסנין והקובע עליו סעודה חייב בנטילת ידיים המוציא וברכת המזון.

קהל עדת ישורון ירושלים

ולענין חלה לסוברים שדינו כמעשה קדירה ודאי שפטור מן החלה. ובשו"ת מנחת יצחק נקט שאף שדינו כפת מ"מ כל שהפרישו מן העיסה סגי, אולם דעת מרן הגרי"ש אלישיב שהעושה קוגל כשיעור חלה חייב להפריש ממנו חלה.